

# Hozzászólások, a szekcióülések összefoglalói

**Mader Béla,**

a szegedi József Attila Tudományegyetem  
Könyvtárának főigazgatója

Az 1980-as évek elejétől a modern világ – amelyet akkor még a "nyugati" jelzővel is illettünk – könyvtárosai olyan változások középpontjában találhatták magukat, amelyek eddigi környezetüket mind fizikai, mind szakmai értelemben jelentősen módosították. Az integrált rendszerek elterjedése a nagykönyvtárakban nemcsak a displayk villogó, kit lelkesítő, kit kissé megijesztő látványával járt, hanem ez az új "látvány" egyik elemévé vált egy új információs struktúra megizmosodásának is. Ebben az évtizedben a modern világ könyvtárosa számára majd minden könyvtárban rutinműveletté lett a bibliográfiai adatbázisok online lekérdezése, a helyi adatbázisok – saját katalógusok – építése és használata, majd a CD-ROM rendszerek használatbavétele.

Az egyetemi és tudományos könyvtárak potenciális felhasználói körét jelentő oktatók, kutatók, tudósok környezete talán még a könyvtárakénál is erősebben változott meg. A munkahelyeiken, sőt: a lakásukban használt, egyre csökkenő árú személyi számítógépek hálózatán keresztül nemcsak az egyetemeken, hanem az országon belül és kívül is összeköttetésbe kerülnek akár egymással, akár a szakirodalom minden típusával, fajtájával. Az igények újabb lehetőségek kutatására ösztönöznek, a lehetőségek pedig újabb igényeket generálnak.

Nekünk, akik az imént vázolt fordulatot hazánkban is szeretnénk megélni, mindenekelőtt az új információs struktúrákat kialakító közvetlen szakmai és tágabb környezetünk hatás-ellenhatás mechanizmusát nem szabad figyelmen kívül hagynunk. Különösen akkor nem, ha nem követőként, hanem az új kialakításban tudatos résztvevőként kívánunk megjelenni. Ez a kíváncsi korántsem a korábbi, fontosságában évtizedeken keresztül tudatosan háttérbe szorított, következképp a hierarchia alsó szintjein elhelyezkedő könyvtári és információs intézményrendszer sértődött követelése. A hazai informatikai struktúra kiépítésébe, tartalommal való feltöltésébe, megújításába való közbeszólási igényünk nem más, mint kötelességünk teljesítése. E feladat viszont szükségessé teszi, hogy az alapvető hatásmechanizmusokat ismerjük. A hatás-ellenhatás konfigurációban, amely a szolgáltató és a felhasználó között akár a két fél akaratától függetlenül is működik, az egyik fő elem a számítógépes hálózat. Természetesen ez is változó elem, mint a szóban forgó viszony minden más eleme. Változásai mindenképpen jelentős hatással vannak és lesznek az elektronizálódó könyvtár és környezete kapcsolataira. Ennek következtében nem tartom kitérőnek, ha e konferencián a számítógépes hálózatokról sem feledezzünk meg.

Tapasztalataim szerint a hazai könyvtáros – ha már valamilyen szintű számítógépes környezetben dolgozik is – a számítógépes hálózat fogalmát a legkülönbözőbb módon értelmezi, mégpedig attól a teljesen téves felfogástól kezdve, hogy a számítógépes hálózat két vagy több számítógép valamilyen kábelel való összeköttetése. A műveltebb értelmezések előtt azonban már köztudott, hogy szükséges az adott hálózatban vagy hálózatokban üzemelő különböző szintű és feladatú gépek közötti kapcsolat is, illetve hogy a számítógépes hálózat lényege a megegyezés alapján kialakított szabályokban rejlik, amelyek az egyes számítógépek kommunikációját levezénylik, s amelyeket protokollnak nevezünk.

Az így értelmezett számítógépes hálózatnak a hazai könyvtárosok társadalmában talán legismertebb megjelenési formája OCLC-network, amely tipikusan egycélú zárt hálózat. Célja a meghatározott szolgáltatást nyújtó host összeköttetése a terminálokkal, miközben az egyes terminálok közötti összeköttetésről nincs szó. A szolgáltatásokért fizetni kell, azaz a hálózati tagság nem ingyenes.

A számítógépes hálózatok általánosabb és elterjedtebb formája a többcélú nyílt rendszer, amely többféle szolgáltatást tud teljesíteni. Több szakíró által is használt kedvenc hasonlattal szólva, a számítógépes hálózatok nagy része olyan, mint egy autópálya, amelyen számos különböző típusú jármű száguldozhat egy időben.

A "computer to computer" hálózatokban a terminálok nincsenek egymással közvetlenül összekötve, de megvan a lehetőségük arra, hogy a hálózat egy olyan gépéhez csatlakozzanak, amelyről elérhetik egymást.

A téma szűkítése céljából maradjunk azoknál a hálózatoknál, amelyek egyetemi vagy akadémiai kutatási hálózatoknak nevezhetők. Ezek is többcélúak, ám elsődlegesen bennük az oktatás és kutatás céljait szolgáló kínálatok. Szolgáltatásaik általában a következő címszavak alá sorolhatók be:

- ▶ interaktív tevékenységek,
- ▶ elektronikus levelezés,
- ▶ fájltranszfer,
- ▶ jobtranszfer.

Könyvtári szempontból az első két szolgáltatás-csoport a legérdekesebb. Az interaktív tevékenységek sorába lehetőség van a könyvtári katalógusok és más adatbázisok széles körű használatára. A hangsúly a széles körön van. A felhasználó lehet egy másik könyvtár vagy egyedi olvasó is. Ugyanaz az alrendszer, amely biztosítja pl. az egyes könyvtárak katalógusainak nyilvános, tehát ingyenes használatát, számos más információt is kínálhat mind közvetlen környezete, mind a nagyvilág számára. Közvet-

lenül területünkönél maradvány, néhány példa: az egyetemi oktatók telefonszámai, az elektronikus levelezést használók névsorai és úgynevezett postafiókjai, vasúti és buszmenetrendek, egyetemi események, konferenciák stb. De hogy a mai, tradicionális könyvtárértelmezésünkhöz közelebb álló példákat is felsoroljak, tájékoztathatnak az új beszerzésekről, ezekre felhasználói reagálásokat fogadhatnak, a kölcsönzők megnézhetik, hogy az adott könyvtárban mit irtak a "számlájukra" stb. A különböző célú adatbázisok szintén elérhetők a hálózati szolgálat körében. Tapasztalataink szerint a könyvtárak által épített speciális, nonprofit adatbázisok használata mindig térítés nélküli.

Az elektronikus levelezés lehetősége korántsem periferiális. Segítségével a szakmai információk özöne cserélhető s teríthető szét szerte a világban, természetesen az egyedi kapcsolatok szigorúan titkos jellegének betartása mellett. Az elektronikus levelezés csomagkapcsolt hálózaton át történő bonyolítása nagyobb terjedelmű dokumentumok, információcsomagok átvitelét is lehetővé teszi, ami könyvtári szempontból egyáltalán nem érdektelen.

A most felvázolt hálózati modellben a szűkebb értelemben vett könyvtári felhasználás csak egyetlen elem, viszont elvileg a megcélzott felhasználók körének egészét elérheti bármely szolgáltatás. S természetesen az egyes könyvtárakat is, amelyek egymás használóiként lépnek fel.

E hálózatok tartalmi fejlődése döbbenetes ütemű. Itt jelentkezik a legerőteljesebben az említett hatásvisszahatás. Az információ terjedési körének tágulása az információs adattárak és szolgáltatások számának és minőségének gyors növekedéséhez vezet. Ezzel párhuzamosan maga az információ is keresi azokat az utakat, amelyeken minél több felhasználót, pontosabban a potenciális felhasználók egészének minél nagyobb hányadát érheti el. Nagyon egyszerűen fogalmazva, annak a kétoldalú felismerésnek vagyunk tanúi, hogy mit ér a hálózat, ha nincs benne áramoltatandó információ, s mit ér az információ, ha kapcsolódások hiányában nem ér el a megcélzottakhoz. Már most megállapíthatjuk, hogy nemcsak külföldön, hanem itthon is erősödnek a számítógépes hálózati rendszerek és a hagyományos információs intézmények – mondjuk most egyértelműen: a könyvtárak – egymást felismerő törekvései. A hálózati kapcsolódási lehetőségeknek csupán csak a könyvtárakkal szorosabb kapcsolatba kerülő alakzatairól szólnak. S nem a hálózatok valamilyen hierarchiáját, besorolását követve, hanem jelen esetben kizárólag a könyvtári praktikus megfontolások szerint. Így még egy hálózati modellt kell feltétlenül megemlítenem, mint hazai jövőnk szempontjából figyelemre méltó lehetőséget.

Ez a modell lényegében az OCLC-hez hasonlít, csak abban tér el tőle, hogy egy központhoz viszonylag kis számú, azonos feladatkörű könyvtár kapcsolódik, ám rajta keresztül egymás elérésére is lehetőségünk van.

Az elmondottak talán alkalmasak arra, hogy fő témánk és célunk általam helyesnek vélt megközelítési szempontjait világossá tegyék. Az új információs struktúra egyik meghatározó elemeként funkcionáló hálózatok általános jellemzői alapján úgy vélem, hogy nálunk az OCLC típusú fejlődési út nem követhető. Itt ugyanis alapvető az a bevétel, amelyből a hálózat szolgáltatásai fenntarthatók, állandóan megújíthatók.

A hazai megoldás követendő, talán úgy is fogalmazhatnánk: továbbra is követendő útja a többcélú akadémiai hálózatok, oktatási és kutatási igények szolgálatát prioritással vállaló válfájának meghonosítását célzó törekvés. E hálózatok filozófiája és gazdasági háttere olyan, amely jelen helyzetünkben talán a legrealisabb fogódzókot adja. Szeretnék röviden bemutatni egy ilyen hálózatot, amely a maga megvalósultságában számunkra több szempontból példaértékű.

A JANET (Joint Academic Network) egy nyolc csomóponti géppel működő csomagkapcsolt X.25 hálózat, fizikailag a British Telecomtól bérelt vonalakat használja. Minden ilyen gép (szonda) a különböző egyetemeken és kutatási intézményekben telepített alapgéphez kapcsolódik, ez utóbbiak a helyi hálózat termináljait kötik össze. A JANET tagjai között van minden angol tudományegyetem, a legtöbb műszaki egyetem, műszaki, mezőgazdasági, környezeti és orvosi kutatási intézményhálózat, s néhány egyéb intézmény, ezek közül is első helyen a British Library.

A hálózat indításakor az University Grand Committee elkülönített egy tekintélyes összeget, hogy a JANET keretében az egyetemi és kutatóintézeti könyvtári számítógépesítést fejlessze belőle. Több projekt indult be, ezek közül az egyik legelső a bibliográfiai rekordok adatbázisokba gyűjtését támogatta. Rögtön utána megalakult a JANET User Group for Libraries; ennek feladata, hogy a hálózat által biztosított lehetőségeket és eszközöket a könyvtárakhoz továbbítsa. A hálózati menedzsment legfőbb letéteményese a Network Advisory Committee, amelynek tagjai között ott van a Computer Board, a közoktatásügyi minisztériumot képviselő, az egyetemi számítógépes szolgáltatások koordinálásáért felelős testület. Benne van továbbá a JANET könyvtári használói csoportja és – természetesen – több kutatóintézményi érdeket képviselő testület.

A JANET-hez kapcsolódó egyetemi könyvtárak által használt könyvtári integrált számítógépes rendszerek igen különbözőek. Leggyakrabban a GEAC Community Access modulját használják, többen pedig a Dynix, a Libertas, a DOBIS/LIBIS és az OCLC integrált rendszerét, vagy ezek egyes moduljait.

A katalógusok és szolgáltatások rendszere, szintje és színvonala igen különböző. Szinte napról napra fejlődnek. Céljuk egy széles körű, de mégis körülhatárolható felhasználói sokaság igényeinek kielégítése. A rendszert mint a nonprofit felhasználók rendszerét lényegében a költségvetés finanszírozza. 1987-ben a British Library két szolgáltatással kap-

csatlódott a rendszerhez, s természetesen a hálózat szolgáltatásait maga is használja. A British Library Blaise Line szolgáltatásához tagsági díj fizetése szükséges, az Arttel igénybevételekor a megrendelések után kell fizetni.

A hazai, nagyon hasonló célú hálózatról, az IIF-ről mind felépítését, mind testületeit, mind céljait tekintve, a könyvtáros közvélemény a szakirodalomból elég keveset tud. Annyi mindenesetre ismeretes, hogy 1986-ban az OMFB és a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával a SZTAKI-n belül jött létre az IIF Programiroda, illetve a JANET-hez sok tekintetben hasonló célzatú program és eszmei hálózat. Indításakor és a későbbiekben is szoros kapcsolatot tartott fenn az információfeldolgozásban és -terítésben nagy szerepet játszó intézményekkel, a könyvtárakkal. A program céljai közül legújabbban a felsőoktatási és közgyűjteményi információs infrastruktúra fejlesztése került előtérbe. A még nem hivatalos javaslat kiválóan foglalja össze a fejlesztési irányokat. A profilterületeken e határokkal kiváltott későbbi fejlődés reményében a nonprofit kutatási és oktatási tevékenységet támogató és lehetővé tevő program minden elemében költségvetési támogatásra szorul. Hiba lenne tehát, ha egyetemi könyvtári számítógépes rendszerünk kialakításakor, illetve ennek kezdeti lépéseit megtéve, a már meglévő IIF-et nem mint keretet tekintenénk.

Az utóbbi évek egyik legszínvonalasabb s legeurópaiabb magyar projektje éppen az IIF. Úgy érzem, hogy az általam elmondottak részletei mind azt támasztják alá, hogy szorosan kell kapcsolódnunk hozzá. A JANET példája mutatja, hogy a könyvtári érdekeket érvényesítendő, milyen képviselő-testületeket, bizottságokat kell létrehozunk, illetve milyenekben helyet kapunk, tagságot kérünk. Biztos vagyok benne, hogy javaslatom nem ellentétes a főreferátumban meghatározott alapvető kívánalmakkal. A közvetlen felelősségi kört szűkítve én azt nézem, hogy mi az egyetemi és tudományos könyvtárakként feltétlenül teljesítendő feladat, és az miként summázható. Ez a feladat nem más, mint első lépésként saját intézményünk, egyetemünk hálózatán keresztül saját katalógusunk online használatának biztosítása. Ez

*minden egyetemi könyvtárban feltételezi az integrált könyvtári rendszer szoftver- és hardverfeltételeinek megteremtését.*

Következő lépésként a helyi szolgáltatások kiegészítéséhez a külső adatbázisok biztosítása kínálkozik, majd újabb lépésként az egyéb szolgáltatások felkínálása, pl. az e-mail kölcsönzés, az egyetemi belső dokumentumok továbbítása stb.

A második lépésként megoldandó feladatok sorába illeszkedik a nemzeti könyvtár számítógépes szolgáltatásainak bekapcsolása.

A hálózati megoldás harmadik eshetőségére a finn egyetemi könyvtári hálózatot tudnám felhozni. Ennek érdekessége kettős. Az egyik az, hogy itt csak egyetemi könyvtárak kapcsolódnak össze, mégpedig olyan módon – és ez a második érdekesség –, hogy mindegyikük a VTLS integrált könyvtári rendszerét használja, s központi rendszerük pedig szolgáltatást nyújt a helyi rendszereknek. Az OCLC-hez képest az a különbség, hogy csak az egy típusú könyvtárak nagyon szűk körét érinti, illetve hogy a résztvevők egymással is kapcsolatban állnak. A főreferátumban megfogalmazott központi katalógus iránti kívánságnak ez a legmegfelelőbb forma. Ám a megvalósítás esélyeit nézve ne feledkezzünk meg arról, hogy a finnek egyik egyetemi könyvtára történetesen nemzeti könyvtár is, s a tervezett könyvtári hálózatban részt vevő könyvtárak száma csekély. A hazai megoldások végleges kimunkálásánál e példa azért mindenképpen figyelembe veendő; alkalmazására az IIF-be szorosan integrálódó alrendszer formájában kerülhetne sor.

Befejezésül annak a reménynek szeretnék kifejezést adni, hogy ez az együttléti alkalmas lesz arra, hogy céljaink világossá váljanak szakmán belül és kívül is. Ugyancsak bízom abban, hogy a megoldási lehetőségek modelljeinek ismeretében a megvalósításra a legjobb utat tudjuk kiválasztani. Nem kevésbé hiszem azt, hogy törekvéseink támogatásra találnak, hiszen valós szükségletek, igények kielégítéséről van szó. A hazai egyetemi és tudományos könyvtárak, nagyobb közgyűjtemények többsége számos olyan tapasztalat birtokában van már, hogy kellő anyagi támogatással a jelenlegi lemaradás behozható.

## **Poprády Géza,**

az Országos Széchényi Könyvtár  
főigazgató-helyettese

Az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) örömmel fogadta el a meghívást a Számítástechnika a magyar egyetemi könyvtárakban '91 című konferenciára. Örömmünk fokozódott, amikor megkaptuk Zsidai József bevezető előadását. Ennek okát három pontban tudom összefoglalni:

1. A Zsidai József felvázolta elképzeléssel nagyjából és egészében egyetértünk.
2. Az elképzelésben az OSZK-nak, a nemzeti könyvtárnak megfelelő szerepe, feladata, kötelezettsége van.

3. Az OSZK-nak e téren eddig végzett munkája, annak eredményei beleillenek az elképzelt rendszerbe.

Úgy gondolom, e konferencia legfontosabb célja és eredménye az kell legyen, hogy a magyar könyvtárak számítógépesítésére vonatkozó elképzelést célként megfogalmazzuk, és letegyük az illetékesek asztalára. Ehhez szükségesnek tartom, hogy legalább felsorolásszerűen rögzítsük a Zsidai József által vázolt elképzelésnek azon fontosabb pontjait, amelyekkel a nemzeti könyvtár egyetért.

- ▶ Általánosságban valóban szükséges egy átfogó, egységes, hazai könyvtári információstruktúra-terv kidolgozása. Felelős kormányzattól csakis átfogó és egységes terv támogatása várható el.
- ▶ E feladatot egy szakértői bizottságra kell rábízni, amelyben az 5–6 könyvtáros és számítástechnikai szakember mellett közgazdásznak és jogásznak is kell lennie.
- ▶ A bizottság könyvtáros és könyvtári számítástechnikai tagjai munkaidejük felében, kétharmadában munkahelyi feladataikat lássák el, azaz a koncepció kidolgozása közben naponta szembesüljenek a realitásokkal.
- ▶ A koncepció kidolgozása és megvalósítása kormányzati felelősség, költségvetési támogatással. Konkrét összeget valóban csak a nagyságrendi orientálás céljából lehet megadnunk. A reálisabb számok kidolgozása a szakértői bizottság feladata.
- ▶ A Miniszterelnöki Hivatal Tudománypolitikai Titkársága mint csatorna egyrészt a legfőbb felelősségvállalóhoz, a kormányhoz, másrészt a Művelődési és Köztudományi Minisztériumhoz, az MTA-hoz és az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottsághoz – mint a megvalósítás felelős szerveihez – megfelelő elképzelésnek tűnik.

Mindehhez két kiegészítő megjegyzést fűzök. Az egyik: a három szervnek a koncepció megvalósítása során egy koordináló titkársággal, esetleg csak titkárral kellene diszponálnia a Művelődési és Köztudományi Minisztérium könyvtári osztályán belül vagy mellett. A másik: meggondolandó, hogy társult tagként a három szervhez ne csatlakozzék-e a Belügyminisztérium.

Most a szakmai vonatkozásokról:

- ▶ A könyvtáraknak legalább ebben a vonatkozásban mellőzniük kell az autarchikus és presztízsszemponthoz vezérelte gondolkodásmódot. A rendszerben részt vevő 70 könyvtár mindegyikének, beleértve természetesen az OSZK-t is, úgy kell dolgoznia, hogy ő egy integrált rendszer egyik tagkönyvtára, amelynek szolgáltatásokat kell nyújtania a rendszer számára, hogy a rendszer szolgáltatásait maga is igénybe tudja venni.
- ▶ A számítástechnika könyvtári alkalmazásának eredményei és hiányosságai – akarjuk, nem akarjuk – reálisan tükrözik a mai magyar helyzetet.
- ▶ Szükséges a magyar dokumentumtermés számítógépes feldolgozása; a feldolgozandó dokumentumok körének, a feldolgozás mélységének meghatározása, a munkamegosztásra vonatkozó javaslat kidolgozása a szakértői bizottság feladata. A feldolgozott anyagnak nemzetközi cserére is alkalmasnak kell lennie.
- ▶ A 70 könyvtár szolgáltatásképes integrált könyv- és folyóirat-katalógusa online hozzáférhetőséggel gyakorlatilag a külföldi könyvek és folyóiratok központi címjegyzékének szerepét is betölthetné.
- ▶ A rendszer szolgáltatásait a részt vevő 70 könyvtár minél kevesebb áttételű közvetítésével a legkisebb falusi, iskolai könyvtár vagy mozgó-

könyvtár számára is hozzáférhetővé kell tenni a "dokumentumok egyetemes hozzáférhetősége" elvének jegyében.

- ▶ Nemzetközileg elsősorban az Európai Közösség, illetve az Európa Tanács országainak irányába kell orientálódnunk.

Az egyetértés deklarálása után az OSZK szerepéről:

Az OSZK-nak mint nemzeti könyvtárnak feladata a hungarikák körébe tartozó dokumentumtermés gyűjtése, feldolgozása, megőrzése, így a hazai termés is, néhány dokumentumtípust, nevezetesen a szabványokat és szabadalmakat leszámítva. A feldolgozásban könyvtári gyűjteményi és bibliográfiai célú feldolgozást kell megkülönböztetni. Ez utóbbi a könyvekre, zeneművekre, térképekre, időszaki kiadványokra vonatkozik.

Ha számítógépes koncepcióról van szó, nyilvánvaló, hogy a számítógépes adattárak létrehozásában is alapvető szerepe, feladata van az OSZK-nak. Az OSZK természetesen vállalja is ezt, s tett is ennek érdekében már egyet s más, hogy csak a *Magyar Nemzeti Bibliográfiát (MNB)* említsem. Ugyancsak nemzeti könyvtári feladataink a központi szolgáltatások, közülük is a legfontosabbak a központi katalógusok. Ezek gépi feldolgozásában is értünk el biztató eredményeket a *Nemzeti Periodika Adattár (NPA)* számítógépesítése révén. Az MNB-re és az NPA-ra külön is kitérek.

Azt tapasztalom, hogy a magyar könyvtári közélet nincs kellően informálva az OSZK számítógépesítési tevékenységéről, annak eredményeiről. Magam is hallottam már, hogy az OSZK egy kövület, nem tart lépést a korrallal, vagy hogy már évek óta költi a pénzt a számítógépesítésre, de nincs semmiféle eredmény, semmiféle szolgáltatás.

A könyvtár nyilván nem megfelelő propagandája, a megőrzés vagy szolgáltatás nem könnyű dilemmája, de leginkább talán – hogy Zsidait idézzem – "a nemzeti sors, a történelmi út felelős a kialakult helyzetért". Tényként vegyük tudomásul ezt a helyzetet, s próbáljuk megváltoztatni. Itt most a következők ismertetésével:

Az OSZK-ban 1968-ban merült fel az MNB számítógépre vitelének gondolata. Az elképzelés 1976-ban valósult meg. Ekkor kezdődött el az MNB könyvek, sorozatok, időszaki kiadványok adattábazásának építése idegen gépen a Számítástechnikai Koordinációs Intézetben (SZKI). Ma már mintegy 300 ezer rekordot tartalmaz az adattábazis, még mindig az SZKI gépén. 1982-ben jött létre az OSZK számítógépesítését koordináló fejlesztési osztálya. 1986-ban az információs infrastruktúra fejlesztési (IIF) programhoz kapcsolódó OTKA-pályázatokon 28 millió forintot kaptunk két részletben.

Ez tette lehetővé, hogy 1990-ben egy IBM 9377-es számítógépet vegyünk, s beszerezzük a DOBIS/LIBIS integrált könyvtári szoftvert. 1988-ban megalakult a számítástechnikai alkalmazási osztály, 1989–1990-ben dolgoztuk ki a NEKTÁR-tervet, a nemzeti könyvtár átfogó információs rendszerének

tervét. Jelenleg azon a konvertálóprogramon dolgozunk, amely lehetővé teszi az SZKI-ban tárolt adatbázis hazatelepítését és használatát a DOBIS/LIBIS-szel. Reményeink szerint ez év végére ez megvalósul, és akkor 15 év MNB-anyaga online hozzáférhető lesz. Megemlítem néhány kolléga nevét, akinek ebben az eredményben meghatározó szerepe volt: *Sebestyén Géza, Zircz Péter, Fügedi Péterné, Szűcs Jenőné.*

Tervezzük, hogy egy- vagy kétnapos rendezvény keretében az OSZK számítógépesítési tevékenységéről beszámolunk a könyvtáros társadalomnak, lehetőleg már bemutatóval egybekötve.

A nemzeti adattárak közé illő NPA megszületése az OSZK számítógépesítésének ugyancsak országos eredménye. Az NPA feltöltése többéves előkészítő-fejlesztő munka után 1984-ben kezdődött, szintén külső, a Központi Statisztikai Hivatal birtokolta gépen. Jelenleg 1982-ig visszamenőleg tartalmazza a magyar könyvtárak külföldi folyóiratainak, mintegy 24 ezer időszaki kiadvány bibliográfiai és lelőhelyadatait, a hálózaton online hozzáférhetőséggel. Az MNB-könyvek adatbázisának hazatelepítése után az NPA hazatelepítése lesz a soron következő nagy feladatunk. Ennek – most úgy tűnik – megvan a finansziális lehetősége. Az NPA negatív érdekessége, hogy intézményesített költségvetési fedezete sohasem volt. Más feladatok terhére kigazdálkodott létszám, más feladatokról elvont pénzek, bizonytalan, esetenkénti költségvetési támogatások, pályázatokon elnyert pénzek jellemzik az NPA történetét.

Az egyelőre PC-n levő, de hálózaton keresztül szintén online elérhető hungarika adatbázis szintén a nemzeti adatbázisok része lehet.

A nemzeti könyvtár feladatainak korszerű ellátása révén – természetesen – szerves eleme lesz az integrált számítógépes rendszernek, és bizonyos lépéseket meg is tett már ebben az irányban. Ez felveti a programrendszer, a szoftver kérdését is. Számítógépes szakembereink szerint célszerű lenne a rendszer többi könyvtárának is ezt alkalmaznia, hogy ne legyen szükség pl. az MNB-adatbázisban történő kereséshez, a vele való adatcseréhez egy konvertáló-programra, a DOBIS/LIBIS egyébként alkalmas integrált feldolgozásra. Speciális igények esetén bizonyos módosításokkal, fejlesztésekkel.

Az OSZK-t gyakran szokták Gróf Széchenyi Könyvtárként emlegetni, némi ironikus szemrehányással arra utalva, hogy arisztokratikus, a könyvtárügytől kicsit elzárkózó intézmény vagyunk, különösen azóta, amióta a királyi várban székelünk. Az arisztokratikus jelzőt csak abban az esetben vállaljuk magunkra, ha ez igényességet, színvonalat, minőséget jelent.

A szakértői bizottság nyilván elég jó lesz ahhoz, hogy tudja, milyen kérésekkel kell foglalkoznia. Még jobb lesz a bizottság, ha odafigyel a külső hangokra

is, a hozzáértőkére és a laikusokéra egyaránt. Négy olyan kérdést említek meg, amit nem lesz könnyű megoldania.

1. Az integrált rendszerben való tematikus keresés, az erre alkalmas információkereső nyelv problematikája.
2. Az állományok retrospektív feldolgozása, bevitele az adattárakba.
3. Az OSZK központi – könyvekről tájékoztató – katalógusainak kérdése: mi legyen velük? Ha nagy munka- és időráfordítással sikerülne gépre vinni ezek anyagát, még mindig csak a központi lelőhelyjegyzék szerepét tudnák betölteni, tematikus keresést ui. nem tennének lehetővé. Vagy maradjanak meg hagyományos formájukban mindaddig, amíg a tagkönyvtárak teljes állományukat gépre viszik, és ezáltal megvalósul a tartalmi keresést is lehetővé tevő "országos kk"?
4. Megvalósítási terv kidolgozása a hazai dokumentumtermés adattárait: ki, mit, milyen mélységig, milyen szervezetben, mennyiért stb. dolgozzon fel.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete és a Könyvtári és Informatikai Kamara közös felkérésére megalakult a *Könyvtárak Számítógépesítési Tanácsadó Bizottsága*. Kíváncsok, hogy a két bizottság szorosan működjön együtt, annál is inkább, mert néhány személy azonos lesz bennük.

Az egyetemi könyvtáraknak be kell tölteniük egy fontos, nem egyetemi feladatkört is, a gyakorló, elsősorban a műszaki értelmiség szakirodalmi információval, szakirodalommal való ellátását. Egész szakkönyvtári rendszerünk átalakulás előtt áll. Az állami vállalatok, ipari kutatóintézetek gazdasági nehézségei, amelyek gyakran egzisztenciális nehézségek, oda vezetnek, hogy a vállalatok, intézetek első takarékoskodási intézkedésükként megszüntetik a helyi szakkönyvtárakat. Ezek legtöbbször formálisan fenntartott, nem túl értékes gyűjtemények, de gyakran olyan szakkönyvtárak is, amelyek megszűnése komoly űrt hagy maga után.

Mivel szakirodalmi információ nélkül a jelentősebb magánvállalatok nem létezhetnek, előbb-utóbb remélhetőleg jelentkezik egy olyan információs igény, amelynek kielégítésére a megyei, városi könyvtárak közvetítésével az egyetem és felsőoktatási intézmények könyvtárai lesznek alkalmasak, s így hivatottak is. Erre korábban éppen itt, Miskolcon van példa.

Az elmúlt években számos együttműködési, kooperációs terv születésének lehettünk tanúi. Mindezek a próbálkozások hamvukba holtak, nem maradtak egyebek deklarációnál. Ennek számos oka lehet, én egyre hívom fel a figyelmet: az említett együttműködési tervekben hiányzott az igazi mozgatóerő, az egymásra utaltságon alapuló közös érdek, a "nincs más út" motivációja. Most lényegében megint egy együttműködésen alapuló tervről beszélünk. Ez is csak terv marad? Ha nem, az két dologgal magyarázható:

- mindannyian felismertük, hogy ha nem lépünk tovább, állva maradunk, s elmegy mellettünk az idő;
- olyan szegények vagyunk, hogy elszigetelt, zsákutcába vivő vagy partikuláris eredményeket hozó

## Virágos Márta,

a Debreceni Orvostudományi Egyetem Központi  
Könyvtárának főigazgatója

Az eddig elhangzott előadásokból a történeti visszatekintés és a valóban fennálló szervezetiellenesség bemutatása ellenére mégis a kibontakozó jövő az, ami megmarad bennünk: azok az elméleti elgondolások, külföldi tapasztalatok, amelyeket követnünk kellene majd az ajánlások kidolgozásában. A külföldi (finn, angol) példák jól mutatják, hogy a külföldi felsőoktatási intézmények információs infrastruktúra hálózatának kiépítését majdnem mindegyik esetben a kormányzat saját hatáskörébe vette. Ez azt jelenti, hogy a kormányzat kérte fel a szakértőket egy olyan koncepció kidolgozására, amelyet a jelen pillanatban Magyarországon én még mindig nem látok. De legalább megtörtént az első lépés: a Művelődési és Köznevelési Minisztérium ui. elkészített egy ajánlást, amely az egész felsőoktatási hálózat információs infrastruktúrájának kiépítésére szolgálna. Itt igen jelentős helyet foglalnak el a közgyűjtemények, a könyvtárak. A könyvtárak a saját részükről a viszontajánlást – úgy érzem – még nem készítették el.

A mi feladatunk itt és most: elsősorban minden szekcióban mindenki próbálja elmondani könyvtárának valóságos helyzetét, hogy a szóban forgó koncepciót vagy programot kidolgozhassuk. Talán emlékeznek arra, hogy *Zsidai József* valamennyiünknek kiküldött egy kérdőívet, amelyben arra buzdított, hogy a számítógépesítés jelenlegi helyzetéről számoljunk be. A felsőoktatási könyvtáraknak csak a fele küldte el ezt a beszámolót, ami azt jelenti, hogy 30 egyetem könyvtárából mindössze 15-ből van valamilyen képünk számítógépes technikájukról.

A számítógépes technika mindenestre bevonult már a könyvtáraink életébe is. Itt már nincs visszaút. Figyelemfelkeltésként szeretném elmondani, hogy a számítógépes technika, illetve az új információs technológiák alkalmazását a könyvtárakban négy nagy területre érdemes bontani:

1. gépesített könyvtári katalógusok, adatbázis-kezelők;
2. ügyvitelszervezés, kiadványszerkesztés;
3. számítógépes bázisra épülő használóorientált szolgáltatások;
4. a felhasználók képzése.

Az első téma már egy évtizedes múltra tekint vissza: a széles körű érdeklődésre számot tartó adatokat előszeretettel szervezik valamilyen adatbázissá, főleg gépi adatbázissá. Ezt a munkát a könyvtárak a már meglévő eszközökkel próbálták megoldani. Ez azt jelenti, hogy mindenütt olyan gépen dolgoztak, amelyek a közelébe értek, s olyan adatbázis-

megoldásokra egyre kevesebb lehetőség van.

Szakmai igényességünk és szegénységünk lehet tehát az, ami kicsit optimistábbá tehet bennünket mostani elképzeléseink megvalósítását illetően.

kezelőt használtak, amilyenhez hozzájutottak. A merészebbek nem rettentek vissza a saját kísérletezéstől sem. Hogy e téren nem alakult ki még nagyobb káosz, arra vezethető vissza, hogy nem volt több pénz újabb hardver- és szoftvereszközök vásárlására. Egy külföldi szakértő nagyon találóan jegyezte meg, hogy az elmúlt száz év könyvtártechnikai újításai közül – beleértve a telefaxot, az írógépet, a másolástechnikát is – egyik sem jelentett olyan mértékű átállást, s nem járt annyi hibával, mint az elektronikus adatfeldolgozás meggondolatlan bevezetése. Ez nagyon jól illik a magyarországi helyzetre is, mert ahogy a felmérést átnéztem, a válaszoló 15 könyvtár az adatbázis-kezelők igen-igen széles skálájáról számolt be.

Nincs két olyan könyvtár, ahol ugyanazt használnák. Ennek szerintem nemcsak az az oka, hogy a könyvtárosok nem tudják a másik helyen mit csinálnak kollégáik, hanem az is, hogy rossz magyar szokás szerint elkezdünk "házzlag dicsélni", és akkor majdcsak kihozunk valamit belőle. A felsőoktatás területén sokkal nagyobb az adatbázis-kezelőkben mutatkozó eltérés, mint pl. a megyei könyvtáraknál, ahol valami közös elvet mégis lehet találni. Igen sok helyen használják a TEXT-STAR adatbázis-kezelőt. Ha a két könyvtártípusra jellemző helyzetet összehasonlítom, azt kell mondanom, hogy az egyetemi könyvtárak sokkal önzőbbek.

Az ügyvitelszervezésnél ugyancsak mindenki megpróbált valamilyen eredményt elérni. Itt pl. a kölcsönzést lehet – lehetne – gépesíteni, ami elég sok helyen előfordul, de nyilvánvaló, hogy e téren is az egyéni vállalkozások kerültek előtérbe. Hogy mindenki eldicsőkedhessék valamivel, egy-egy terület számítógépesítésébe fogott bele, ahelyett, hogy az egész könyvtári munkafolyamat számítógépesíthető mozzanatait nézte volna.

A könyvtárközi kölcsönzés mechanizmusa-ügyvitele a legelmaradottabb Magyarországon. Ez egyrészt abból következik, hogy telefonhálózatunk rendkívül rossz minőségű, másrészt pedig a hálózatban való keresésnek a legtöbb helyen nincs meg a technikai feltétele. Ugyan lehet, hogy most már az egyetemi könyvtáraknak a fele be van kapcsolva az IIF-hálózatba, de nem több, mint a fele. Tehát csak a fele tudja használni. Viszont azt hiszem, hogy itt egyéb technikákat is figyelembe lehetne venni, pl. a telefaxot, amely szintén alkalmas a könyvtárközi kölcsönzés meggyorsítására. Aztán lehet e szolgáltatásnál olyan újításokat is bevezetni, amelyek valóban a

számítógépesítés felé vihetik a vele kapcsolatos műveleteket.

A legnagyobb eredményt a harmadik pontban érték el a felsőoktatási könyvtárak. Nyilvánvalóan abból is adódik ez, hogy legfontosabb feladatuk mégiscsak az információszolgáltatás. Ez azt is jelenti, hogy a felhasználó főként ez iránt fejezi ki az igényét, s itt lehet a leglátványosabb eredményeket elérni. Az online információszolgáltatás nagyon gyorsan honosodott meg hazánkban is, igen jó eredményekkel. Az első lépéseket 1978-ban tették, majd 1982-ben kezdődött el az üzemszerű online keresés. A Magyar Posta is 1982-ben szervezte meg a vonalkapcsolt hálózatot, az ún. Nedix-vonalat, amely a telekommunikációs feltételeket biztosította az online szolgáltatások üzemszerű viteléhez.

Érdekességgént jegyzem meg, hogy a legtöbbet használt öt szolgáltatóközpont a Dialog, az STN International, a Data-Star, a DIMDI és az Orbit volt. A Dialogon belül a leghosszabb kapcsolási időt a Chemical Abstracts Search, a Medline és az Eric adatbázis használata kötötte le. Az utóbbi években a CD-technika igen sok könyvtárban kezdi kiszorítani az online információszolgáltatást. Ennek két oka van: az olcsóság; technikailag sikerült megoldani a CD-leolvasók hálózatban való üzemeltetését.

## Bittsánszky Géza,

a Tudománypolitikai Titkárság kormányfőtanácsosa

Az információs rendszerek, a számítástechnikai eszközök a műszaki fejlesztés során a kezünkbe adott lehetőségek, ajándékok.

Az elmúlt években ezeknek a lehetőségeknek a megteremtése, rendelkezésre bocsátása, hozzáférhetővé tétele volt a fő kérdés. Nagy nehézségek között zajlott ez le akkor, amikor ezek az eszközök relatíve drágábbak voltak, mint most. Ma annál sürgetőbben merül fel annak a kérdése, hogy a ránk bízott technikai eszközökkel jól sáfárkodjunk. Az egyetemi szférában egy alapellátottság többé-kevésbé már kialakult; megvannak az eszközök, s rajtunk múlik, hogy a hasznosításukról gondoskodjunk. Én a 30 könyvtárnak kiküldött felmérést látva, megerősítve láttam ezt a gondolatot, hogy igenis erre van szükség. Sokkal több eszköz van a kezünkben, mint amit hasznosítunk. Meg kell gondolnunk, hogy ezen a téren a technikai fejlődés olyan gyors, hogy néhány éven belül ezek az eszközök – ha csak elszórt, sporadikus egyéni kezdeményezések alapján szerzik be őket – könnyen műemlékké válhatnak anélkül, hogy hasznosulnának. Ebből a szempontból a könyvtáraknak, kivált az egyetemi könyvtáraknak kiemelt felelősségük van.

Elhangzott itt a nemzeti adattárak, adatbázisok építésének a gondolata. Ha a nemzetközi kapcsolatokra gondolunk, nagyon szívesen vesszük azt, ha hozzáférhetővé tesznek számunkra ingyen, vagy vi-

Bár igen nagy a lemaradása a magyar egyetemi és tudományos könyvtáraknak, nagyon sok esetben megpróbálják a legújabb technikákat gyorsan átvenni. Felettebb sikeres akciók is akadtak e téren. Példaként az MTA Könyvtárát kell megemlítenem, amely a legelső volt a CD-technika alkalmazásában. De mint Zsidai József említette előadásában, egyéb helyeken is elterjedt ez az adatbázis-szolgáltatás, nyilvánvaló, hogy olcsósága miatt.

A negyedik pont alá sorolt felhasználóképzésről annyit, hogy ebbe a sok egyetemi könyvtár által korábban is preferált tevékenységbe olyan mértékben kezd bevonulni a számítástechnika, amilyen mértékben eszközei az egyetemeken és könyvtárakban rendelkezésre állnak.

Az, hogy az egyetemi könyvtárak infrastrukturális helyzete ilyen képet mutat, abból is adódik, hogy az egész magyar felsőoktatás olyan, amilyen. Az elmúlt években nagyon sok kísérlet, próbálkozás történt arra, hogy a magyar felsőoktatást fejlesszék, de mégsem kapta meg a szükséges anyagi támogatásokat. Nyilvánvaló, hogy a felsőoktatás fejlesztése nélkül az egyetemi könyvtárakat sem lehet fejleszteni, mert egy egyetemi könyvtár hűen tükrözi az egész egyetem állapotát. A kormánynak kell kidolgoznia a teljes koncepciót, s minden egyetemi könyvtárnak el kell azt fogadnia, mert egyébként nem lehet előrelépni.

szonylag kedvező térítési feltételekkel külföldi adatbázisokat. Hogy mi valóban európaiaknak érezhessük magunkat, akkor valahol a viszonyosság kérdése is felmerül, illik viszontszolgáltatást nyújtatunk. Létre kell tehát hozni azokat az adatbázisokat, információs forrásokat, amelyeket ezeken a rendszereken keresztül szolgáltatni tudunk.

Szó esett itt általában a könyvtárakról. A könyvtári hálózatok részben az információ csomópontjai, részben pedig a szakmai tudásnak, kezelésének, hozzáférhetővé tételének, az új technikának a továbbadási helyei. Ezek kiépültek az egész országban, nem kell új intézményeket létrehozni. Több alkalommal is szóba került a Tudománypolitikai Titkárság és egy könyvtári tanulmány elkészítése. Örülök annak, hogy odáig jutottunk, hogy ilyenfajta szakmai és együttgondolkodási igény is megfogalmazódik, bár megjelent volna korábban.

Én nem vagyok abban a helyzetben, hogy itt ígéretet tegyek, hogy a szóban forgó tanulmány finanszírozását vállalni tudjuk, de lehetőséget látok arra, hogy ha ez megalapozott, tudni lehet, hogy mire használják fel a pénzt, illetve mi lesz ennek az eredménye, a pénz rendelkezésre bocsátása nem ütközik akadályba.

Nap mint nap látom a külföldi támogatások koordinációját. Most foglalkozunk azzal, hogy összeállítsunk egy olyan témaválasztékot, amely a külföldi

segélyfelajánlások kapcsán tárgyalási alap lehet. Jó eséllyel indul az egész könyvtárügy és a számítógépes információ ügye akkor, ha ezt jól körülhatárolt, értékelhető, áttekinthető formában oda tudjuk tární az esetleges donátor elé.

Fontos dolognak tartom a lobbyzást, a nyilvánosság, a közvélemény meggyőzését. Manapság tudomásul kell venni, hogy egy demokratikus, parlamentáris rendszerben arra van pénz, amit az illetékes képviselők hajlandóak lesznek megszavazni.

Ehhez részint a képviselőket, részint a közvéleményt kell meggyőzni. Jól kell eladnunk ezt az ügyet, hogy a pénzügyi háttér megteremthető legyen.

## Aladics Sándor,

az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság  
főosztályvezetője

Az OMFB-ben feladattémák vannak, témafinanszírozás folyik egy nyilvános célpályázat keretében. 1992-ben talán elindulhat egy olyan célpályázati rendszer, amelyben a kormányzat és a szakmai közösségek együttműködésével létrejött nemzeti prioritások, vagy nemzeti prioritásnak tekinthető innovációs kezdeményezések finanszírozására nyílik lehetőség. Zárt vagy kevésbé nyitott pályázatok is meghirdethetők, ha ezt a parlament és a kormányzat jóváhagyja.

Jelzésértékű volt, amit ebben a témában mondtam, ám ha önök összefognak, s szakmailag kooperálva megtalálják a közös cselekvési ügyeket, akár az IIF projekt következő 3 éves elemeinek az ügyeit, ez a program segítséget tud nyújtani a maga szerény eszközeivel. Csurgay főtitkárhelyettes úr elmondta, hogy 3 évre elosztva mintegy 600 millió forint és 6 millió dollár, 2 millió ECU áll rendelkezésre. De ezt koránt-

## Tolnai György,

az Országos Munkaügyi Központ osztályvezetője, a  
Könyvtárak Számítógépesítési Tanácsadó  
Bizottságának elnöke

Ez a bizottság egy olyan időszakban született, amelyben több oldalról lépett fel az igény iránta. Elhangzott egy olyan gondolat Zsidai főigazgató úrtól, hogy "nincs kitűzve az a cél, amerre haladnunk kellene". Azt is hallottuk, hogy "kalandorok lepték el a szakmát". Ha előrenézünk, hogy merre kell menni, és mi mibe fog kerülni, a költségeket nem látjuk előre. Nem csak az infláció miatt. A távközlési díjak, a hardverárak mozgása még megbecsülhető, de sok olyan terület van, amelyre nehéz még becslést is mondani (az üzemeltetés, a bevezetés, az oktatás stb.).

Ez a bizottság, amely két hónapja jött létre, két nagy területet tekint feladatának:

1. A mindennapi életünkhöz kapcsolódó feladatkört.

Az ország tele van kísérletező kedvvel, mindenki

Úgy gondolom, hogy a kormányzat, a könyvtárak, a könyvtárosok egyesületének együttműködése reálisnak tekinthető. Minőséget kell produkálni, mert ma egyre nehezebb lesz látszattervekenységekre és megalapozatlan programokra pénzt szerezni.

Ennek fordítottja viszont: ha valami megalapozott, áttekinthető, minőségi terveket tartalmaz, akkor arra meglesz a pénzügyi fedezet is, azok között a feltételek között, amelyek az ország anyagi teljesítőképessége mellett biztosíthatók.

A kezdeményezőkétség, az ötletesség, a felelősség és az együttműködés azok az ismérvek, amelyek mintegy garanciát tudnak nyújtani arra, hogy terveik realitássá válhassanak.

sem csak könyvtárfejlesztésre, a magyar informatikai ügyek támogatására, az itt megjelenő fejlesztésekre szánják. Belőle bizonyosan csak egy töredék juthat az egyetemi könyvtárakra.

Ha a Magyar Távközlési Vállalat két éven belül tényleg beköti a háromezer tervezett csomagkapcsolt központot, akkor nem látom akadályát annak, hogy az összes könyvtár bekapcsolható legyen, és ez finanszírozható is lesz.

A magyar könyvtárügy alapellátását nemcsak elkülönített állami pénzalapokból, intézményi forrásokból, önkormányzati forrásokból, hanem az állami költségvetés dedikált részéből is finanszírozni kellene. Ha az államháztartási törvényhez kötődően ezt az ügyet állami feladatnak nyilvánítja a Parlament, akkor valószínűleg sokkal jobb környezettel, sokkal nagyobb pénzekkel fognak rendelkezni, mint az itteni nyitó előadásban említett 1,3–1,5 milliárd forint.

sok próbálkozást ismer. Törekszünk arra, hogy megvizsgáljuk azt a néhány alkalmazást, amellyel eligazítást nyújthatunk annak, aki ezt igényli. Olyanformán kell ezt érteni, hogy bizonyos szoftvertanácsadásra készítjük fel a bizottságot. Szerencsés véletlen, hogy több felmérés született arra vonatkozóan, hogy milyen a használt géppark. Mindenképpen úgy gondolom, hogy néhány helyre feltétlenül el kell menni megnézni egy-egy feldolgozást, alkalmazást.

Kaptunk itt más ötleteket is tennivalóinkat illetően. Ezek szerint nemcsak a hardver-szoftver kérdést, a feldolgozott adatállományokat kell vizsgálni, hanem a közeli fejlesztési terveket is, ott, ahol már folyik a munka, s feltárni azokat a kapcsolódási

lehetőségeket, amelyek mások számára rendelkezésre állnak egy-egy alkalmazás átvétele céljából.

A feladat korántsem csak önöket érinti, hisz minden egyetemi könyvtár elindult a gépesítés felé, és járja a maga útját. Nem mondható el ez egy sor közművelődési könyvtárról, ahol szeretnének valamit lépni, s ki kell számukra jelölni, merre menjenek.

2. Olyan képet kell megrajzolni, amely egy gépesítési program fő tényezőit adja meg. Előtérbe kell helyezni a könyvtári rendszer hierarchiájának elemeit, a központi nagykönyvtárakat, az egyetemeit, vállalatok könyvtárait egészen a felhasználóig, aki jó esetben saját terminálján akar majd a szolgáltatásokba becsatlakozni.

Feltétlenül foglalkozni kell a szabványok kérdésével. Nemcsak könyvtári szabványokról van szó, hanem az adatszere-formátumról, a nemzeti MARC-formátumról is, vagy pl. adatállományok minimális adattartalmának a megfogalmazásáról. Az Országos Széchényi Könyvtár mély, részletes bibliográfiai leírásokat készít. Ezeket egyszer mások is át fogják venni, akik – mondjuk – szűkebb karakterkészlettel, egészen más mezőstruktúrával dolgoznak. Itt az ideje, hogy a helyzetet ebből a nézőpontból is felmérjük, és eredményeinket közreadjuk.

## Sóron László,

a Művelődési és Köznevelési Minisztérium könyvtári osztályának vezetője

Örömmre szolgált, hogy a kormányzati felelősség árnyaltan fogalmazódott meg, és nem ragadt meg annál a korábban gyakori megközelítésnél, hogy egyrészt "...a kormány adjon pénzt, másrészt a kormány mondja meg...". Nekünk az itt elmondottakon túl is van kormányzati felelősségünk, mégpedig megteremtési az előfeltételeket. A minisztériumra háruló legfontosabb feladat az, hogy a könyvtári-tájékoztatói rendszer kényszerű, elkerülhetetlen átalakítását vállalja. Olyan átrendezését, amely a szakma valós érdekeinek megfelel. Kínos és keserves eljárások sorozatára kell addig számítani, amíg nem tisztázza a minisztérium, hogy a kormány-nak milyen felelőssége van a könyvtári-tájékoztatói rendszerben, mi az, amiért a kormánynak felelősséget kell vállalnia. Ebben az évben a minisztériumnak mindenképpen meg kell határoznia ezeket a feladatokat. Az új, kialakuló könyvtári-tájékoztatói rendszerben a felsőoktatási könyvtárak jelentős szerepet fognak kapni. Ez azt is jelenti, hogy az e körön kívül maradó könyvtárak vonatkozásában a kormányzati felelősség sokkal kisebb lesz, s azok az intézmények jobban ki lesznek szolgáltatva a fenntartói környezet változásainak.

Természetesen ez nem jelenti azt, hogy a kormányzat lemondhat az intézményrendszer fontos tagjairól. Viszont le kell mondania azokról az intézményekről,

A számítástechnikai rész kérdések közül egyetlen-egy emeleket csak ki. Az a benyomásom, hogy saját területét mindenki nagyon jól ismeri, hisz is abban, amit csinál, de elég nagy a tájékozatlanság arról, hogy másutt mi zajlik. Sok esetben bizonyos türelmetlenség is megmutatkozik a másféle elképzelésekkel kapcsolatban. Olyan szemlélettel lenne jó felmérni a jelenlegi helyzetet, amely eltekint az egyes csoportokat sok esetben szembeállító érdekektől. Terepet kellene kínálni azoknak is, akik korlátozott erőforrásokkal rendelkeznek. Egyetértek azzal a megfogalmazással, hogy a hálózati funkcióban elérhető könyvtári megoldásokra nagyon széles körű tevékenység folyik, de ez szükségszerű, mivel a könyvtári szolgáltatásokra mindenki igényt tart.

A finanszírozás kérdéséről lényegesen többet kellene beszélnünk. Azok a határvonalak jól megfogalmazódtak, amelyeken belül a kormányzattól, az államtól várhatóak el bizonyos fejlesztések. Másrészt – helyesen – az önkormányzati jogok is hangot kaptak. Ezek – az eltartás tényéből következően – bizonyos könyvtárak számára szinte kijelölnek, hogy merre menjenek.

Szeretnénk felmérni a gépesítéshez szükséges beruházási, bevezetési és az üzemeltetési költségeket, egymástól elkülönítve. A telefonkapcsolódási költségekről nagyon ritkán hall az ember.

amelyek egy korábbi szemlélet szerint jöttek létre, és egy korszerűbb rendszer hatékony elemeiként nem maradhatnak meg.

Szeretnék beszélni a felsőoktatás információs infrastruktúrájáról. A minisztériumnak e vonatkozásban még nem kristályosodott ki egészen az álláspontja. Az MKM vezetésétől szeptember végéig kaptunk lehetőséget arra, hogy tovább dolgozzunk azon az anyagon, amely a fejlesztési tennivalókat meghatározza.

Kölcsönösen elfogadtuk – s ez jelentős eredmény –, hogy a felsőoktatásban belül két egymástól elválaszthatatlan információs rendszer működjék:

- ▶ az egyik közvetlenül az oktatási szisztémába épül be,
- ▶ mellette pedig elválaszthatatlanul ott működik a könyvtár mint ennek az infrastruktúrának a másik alrendszere.

Fontos, hogy ezt az alapelveit a minisztérium illetékes főosztályai között tisztáztuk.

Szeretnék még arról is beszélni, hogy az év első felében a British Council finanszírozott egy vizsgálatot, amely külföldi szakértők közreműködésével átvilágította a magyar könyvtárakat. Nem kaptunk igazán jó minősítést. Nem azért tartották korszerűtlennek a magyar könyvtárakat, mert nem voltak eléggé gépesítve, hanem a szemléletük miatt. A fő

kifogás az volt, hogy a magyar könyvtári rendszer nem felhasználóbarát, nem a felhasználó áll a központban. A gépesítés is a felhasználóért van. Ha nem tudunk olyan automatizálást megvalósítani, ahol a gépesítés is a felhasználóért van, akkor joggal érdekeljük meg a kritikát.

Ennek a vizsgálatnak volt egy kedvező mozzanata is, mépedig az, hogy a vizsgálat alatt, majd lezáró szemináriumán a Világbank európai ügyekkel foglalkozó igazgatója is jelen volt, és bejelentette, hogy hajlandók lennének igen kedvezményes hitelt adni Magyarországnak a felsőoktatási könyvtárak problémáinak megoldására. 50–100 millió dollárt ígért. Egy hónap múlva az ajánlatot 150–200 millió dollár-

## Zalainé Kovács Éva,

a Kertészeti Egyetem könyvtárának igazgatója, a Könyvtári és Informatikai Kamara elnöke

Az eddig elhangzott előadásokhoz biztosan lehetne még sok kisebb-nagyobb eredményt hozzáfűzni, de azt gondolom, itt és most nem elsősorban az eredmények felsorolása a cél. Annál is inkább, mert szakma, a legtöbb hiányosságokról pedig az előadásokban már szó esett.

Bevallom őszintén, amikor a konferenciáról először szó esett, kissé szkeptikus voltam szükségességét illetően. Aztán arra gondoltam, talán most már olyan időkét élünk, amikor egy ilyen fórumon elhangzottak alapján a kormányzat is megérti, hogy egy országos könyvtári információs rendszer létrehozása nem elsősorban és csak a szakma érdeke, hanem a kormányzat felelőssége is. Ezt érzem a legfontosabbnak, hogy ne csak egymásnak bizonygassuk az országos adatbázisok, az integrált online rendszer létrehozásának szükségességét, hanem hogy megtaláljuk azt a felelős vezetőt, vezetőket, akik megértik ennek fontosságát és az ehhez szükséges pénzeszközök felett is rendelkeznek. Remélem, itt ülnek körünkben. A kormányzati felelősség hangsúlyozása mellett a szakmának, és itt és most ennek a konferenciának feladata az elvek lefektetése. Ehhez és az ezen való együttgondolkodáshoz vetnék fel néhány gondolatot.

Egyetértve az országos rendszer feladattervének kidolgozásával, meg kellene kezdeni az egyetemi könyvtárak ehhez való felzárkóztatását. Bizony nem egyenletes az egyetemi könyvtárak színvonala sem a hardver, sem a szoftver tekintetében. A kompatibilitás érdekében szükséges lenne az együttműködés, a közös pályázat. A kis lépések elve és az egyetemek várható fejlesztése alapján meg kellene vizsgálni az egyetemi könyvtárak hálózata kialakításának lehetőségét, figyelembe véve a már meglévő rendszereket. Mind az országos, mind az esetleges egyetemi hálózat kialakításában is felmerült a szoftver kérdése. Várjunk-e arra, hogy a magyar könyvtárosok és számítástechnikusok közös nevezőre jutva kidol-

ra emelte fel, úgy, hogy a felsőoktatási könyvtárak mellett a tankönyvkiadás problémáit is rendezni lehetne ebből.

Már elkészítettünk egy kormányanyagot arra vonatkozóan, hogy milyen fejlesztési feladatokat tudnánk megoldani egy esetleges világbanki hitelből. Biztató, hogy a Világbank bizalma igen nagy, és a kormány nem zárkózott el attól, hogy az előkészítő munkálatokat megkezdjük.

A minisztériumnak a jövőben is az a feladata, hogy a feltételeket teremtsen meg a gépesítéshez, és szakértői bizottságokra bízsa ezek előkészítését. Döntéseket viszont csak akkor hozzon, amikor feltétlenül államigazgatási és kormányzati szintű döntésre van szükség.

gozzák azt a rendszert, amit az elmúlt évtizedben nem dolgoztak ki, vagy válasszunk más, jól működő külföldi szoftvert? Én az utóbbira szavaznék.

Zsidai főigazgató úr említette, hogy Ausztriában kormányzati döntéssel kényszerítették az egyetemi könyvtárakat az elektronizáció útjára. Egy ilyen, mind a szoftver, mind a hardver finanszírozását jelentő kényszerítésnek a magam részéről akár holnap is szívesen állnék elébe. A pénzügyi támogatáson kívül fontosnak tartom az ösztönzést is. Tudniillik azt, hogy a könyvtárakat magukat is ösztönözni kellene, érdekeltté kellene tenni egy országos rendszerben való részvételben, pl. a részvétel arányában nyújtott kedvezményekkel. Így kialakulhatna egy olyan helyzet, amelyben mindenki tudná, mit miért ad, illetve kap.

Az alapvető cél az integrált online rendszer létrehozása a szükséges információ minél gyorsabb megszerzése érdekében. Ennek a fórumnak azt kellene meghatározni, hogy ennek elérésében kinek mi a feladata. Mi a feladata a kormányzatnak, a pénzügyi támogatásnak vagy irányításnak, mi a feladata az egyetemi könyvtárigazgatóknak, mi az OSZK-nak, a szakmai önkormányzatnak, az egyesületnek, a kamarának stb.

Mivel lehet ösztönözni a könyvtárakat a részvételre? Mert kényszeríteni, ahogy Zsidai főigazgató úr mondta, nem lehet. Én az egyetemi könyvtárak vonatkozásában fontosnak tartom, hogy minden egyes egyetemi hallgató azonos feltételekkel induljon, és azonos információszerezési lehetőségei legyenek, függetlenül attól, hogy melyik egyetemre iratkozik be.

Egy országos integrált rendszer létrehozása kapcsán még beszélünk kellene az egységes teaurusz megvalósításáról, a rendszer használatára való alkalmazói és használói felkészítésről, az információ értékének meghatározásáról. Én ebben látnám a szakma feladatát, illetve az ösztönzők esetleges arzenálját is. Mivel az egyetemi könyvtárak intézményi könyvtárak, nagyon fontosnak tartom a fenntartók megnyerését, mielőtt még más az ellenkezőjét tenné.

Ezért javaslom, hogy az itt született állásfoglalásokat a rektori konferenciával is ismertessük meg.

Szándékosan nem szóltam a már meglevő adatbázisokról, illetve egy integrált online rendszer feltételeinek megteremtésével kapcsolatos eddigi, közös egyetemi és kamarai munkálatokról, mert ezek képviselői, szakértői itt ülnek körünkben, és gondolom,

## Horváth Tibor,

az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum főigazgató-helyettese, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöke

Itt nemcsak egyetemi könyvtárak kaptak szót, hanem – mint meghívottak – az országos szakkönyvtárak is. Ez azért fontos, mert ezáltal a szakma legérdekeltbb része közösen tájékozódhat valamilyen új konstrukcióról, s erre ösztönzi a kormányzatot, a minisztériumot is. Ebben az új konstellációban fontos, ha ugyan nem meghatározó szerep jut a felsőoktatási könyvtáraknak.

Ami a 60-as évek óta eddig a szakkönyvtárügyben, illetve a szakirodalmi tájékoztatásban történt, valahogy mindig eltért az elérni kívánt céloktól, ui. a felsőoktatás már akkor is létező könyvtárai helyett ilyen-olyan "tárcaszintű" képződményekre bízunk a vezető szerepeket. Ezek rengeteg pénzt – százmilliókat – költöttek el, s jószívról mára a nevükre sem emlékezünk, olyannyira könnyűnek találtattak szakmánk életében.

A kérszéletű képződményekkel szemben az egyetemek nagyon régóta léteznek, és mindig is fogtak létezni. Ezek felettébb stabil intézmények, így kézenfekvő, hogy a szakirodalmi tájékoztatást mindenekelőtt rájuk építsük. Ez egyben minden egyetem figyelmét felhívja arra, hogy egy egyetemi könyvtár nemcsak egyetemi könyvtár, hanem egy ellátási rendszernek a része, amely az országos szakkönyvtárakkal együtt szakterületi metszetét adja a szakirodalmi ellátásnak.

Két dologról akarok itt beszélni. Először is azokról a körülményekről, amelyek közepette ez a konferencia létrejött. Másodjára ennek a konferenciának a célját szeretném teendőkké konkretizálni.

A körülmények között említtem azt, hogy szakmánk elég sokat "sírdogált", hogy nincs pénz. Az elmúlt hónapokban aztán számos pofon érte, mégpedig jogosan, ugyanis volt pénz, amit csak azért nem lehetett nekünk adni, mert fejlesztési tervezeteink nem voltak elég érettek. Két nappal ezelőtt Kálmán Attila államtitkár ismét közölte velem: ha mi le tudunk tenni egy megalapozott tervezetet, akkor nem lesz akadálya annak, hogy bizonyos finansziális csatornák megnyíljának számunkra.

Ez a konferencia egy ilyen terv kidolgozásának első stációja lehet. Ez természetesen keményen fel-

nalám hitelesebben megismertetnek minket az eddig elért eredményekkel.

Az itt elmondottakat gondolatébresztőnek szántam a holnapi szekcióülésre is, ahol úgy gondolom, ezeket a kérdésköröket a jelenlegi, nem éppen kiegyensúlyozott országos könyvtári helyzetet tudomásul véve kellene megvizsgálni.

veti a könyvtárigazgatók felelősségét, s elodázhatalanná teszi a könyvtári menedzsment szigorú bírálatát.

Még a körülmények között említeném, hogy a minisztériumban időközben megszületett a felsőoktatás elektronizációs terve, s ennek negyedik olvasata a felsőoktatás és a közgyűjtemények elektronizációs tervezetével bővült. Először történt meg, hogy a minisztérium egyik szervezeti egysége tudomásul veszi a másik szervezeti egységet is, hogy netán lehetne egy közös fejlesztési tervet is nyélbe ütni. E tekintetben tehát nagyon kedvezővé vált a minisztériumi felállás.

Ami a teendőket illeti. Az a bizottság, amelyről Zsidai József mint a tervezet kidolgozójáról beszélt, máris felállt, és működik. Itt ül elnöke, Tolnai György. Hozott is magával egy akciótervvázlatot, a nemzeti terv programjának a vázlatát, amelynek elkészítésére jogosultságot kapott a Művelődési és Köznevelési Minisztériumtól. Mi több: rendelkezik annyi pénzzel, hogy munkáját az idén el tudta indítani. További pénzei még hiányoznak.

Tolnai György felkérő levelet intézett Zsidai Józsefhez, hogy gyümölcsöztesse szervezőképességét, tapasztalatait a bizottság munkájában.

Többen felvetették a kormányzat felelősségét. Mivel a könyvtárügynek nagyon sok arca van, az államigazgatás mindig és éppen neki konveniózó arcát alapján sorolta be és rangsorolta. A Magyar Könyvtárosok Egyesülete Pécsen született javaslata: fel kellene támasztani a múlt században volt Országos Könyvtári Felügyeletet, ennek tagjait – kellő felhatalmazással – a Művelődési és Köznevelési Minisztérium, az Akadémia, az OMFB, az egyetemet fenntartó tárcák delegálnák. Így az ügy ki tudna törni abból az egyoldalú besorolásból, amelyben leledzik.

Ez nem azt jelenti, hogy kivennénk a szakmai felügyeletet a Művelődési és Köznevelési Minisztérium hatásköréből; annak könyvtári osztálya tekintélyét nem csorbítaná, inkább erősítené az ilyen célokkal és felhatalmazásokkal létrejött felügyelet.

## **Összefoglaló A számítástechnika alkalmazása az egyetemi könyvtárakban szekció munkájáról (Vezette: Virágos Márta)**

A szekció igen tartalmas munkát végzett. Minden tudományterület képviselői jelen voltak, minden szakterületről elhangzott néhány értékelés. A tudományegyetemek részéről mindössze egy. Az ELTE-ről nem jelent meg senki, az ottani munkákról nem kaptunk semmiféle képet.

A vita az alábbi két téma körül kristályosodott ki:

1. Elképzelhető-e egy nagy, egységes rendszer, vagy inkább maradjunk meg egy alulról jövő építkezésnél, a közepes erőforrásokra telepített, régiókra alapozott, egy-egy régió belül azonban egységes rendszerek kiépítésénél, amelyek a kompatibilitás elvének megfelelően átjárhatók lennének a többi rendszerekkel. Így abból a szempontból megmaradhat az intézmények szabadsága, hogy a már meglévő adatbázis-kezelőket, szoftvereket továbbra is felhasználhatják, miközben az új szoftvereket személyes konzultációkkal, tapasztalatcserékkel választanák ki.
2. Többen felvetették, hogy a Tolnai-féle bizottság mennyire tudja majd képviselni az egyetemi könyvtárak érdekeit. Azt sem tudtuk, hogy kik a bizottság tagjai, de erről utólag kaptunk tájékoztatást. Kiderült, hogy egyetemi könyvtári képviselő nincs is benne.

## **Összefoglaló Az Információs Infrastruktúra Fejlesztési Program (IIF) és az egyetemi könyvtárak szekció munkájáról (Vezette: Mader Béla)**

A legszorgalmasabban tanácskozó- szekció munkája tanúsítja: az egyetemi könyvtárak felismerték, hogy bizonyos fejlesztési stratégiákat közösen, egymást támogatva kell kialakítaniuk.

Az egész szekció egységes volt abban, hogy építkezni alulról kell, minden eddigi eredményt felhasználva. E pozícióból kell keresni a jövőbeni fejlődés útjait. Miközben 70 könyvtár kooperációjára lehet számítani, valószínű, hogy a pénztől függően csoportprioritások alakulhatnak ki ebben a mezőnyben.

Minden könyvtárnak a saját házatáján kell előrelépnie. Első lépésként a meglévő alapon a helyi megoldásoknak kell kialakulniuk. Az ehhez szükséges szoftverek és hardverek (néhány esetben csak kiegészítések) világbanki hitelekkel, pályázatokból beszerezhetők. Ha megvannak a saját helyi rendszerek első elemei, akkor máris kapcsolatban vagyunk egymással egy hálózatban. Ezt a kapcsolatot kell később magasabb szintre emelni.

A szekció legfontosabb megállapítása: meg kellene határozni az egyetemi könyvtárak azon feladatait, amelyeket egyrészt a felhasználó állít velük szemben, másrészt amelyeket saját intézményük vár el tőlük. Nyilvánvaló, hogy az országos érdekeket képviselni kell, de az egyetemi könyvtárakat nem szabad kiragadni saját intézményükből. Legelőbb az intézményi érdekeket kell figyelembe venni, utána megállapítani a regionális, majd az országos feladatokat.

Nem sok szó esett arról, hogy az egyetemi könyvtár az egyetem része. Az egyetemeknek már van saját egyesületük, a HUNINET, amelyet a rektori tanács hívott életre. Ez az egyesület azért alakult meg, hogy a magyar felsőoktatásnak egységes számítástechnikai koncepciót adjon. Elsőrendű feladata most, hogy létrehozza a magyar felsőoktatási intézmények információs infrastrukturális hálózatát. Több megoldás van: vagy az IIF-hálózatot kell felhasználni erre, vagy egy akadémiai típusú hálózatot kell valamilyen formában létrehozni. A konferencia ajánlásainak egy példányát feltétlenül el kellene juttatni a HUNINET elnökének, aki a kormányzatnál az összes magyarországi felsőoktatási intézményt képviseli.

Egyetlen olyan magyar könyvtár van, a Budapesti Műszaki Egyetemé, ahol valóban működik az integrált rendszer. Azt kell elérni, hogy az ilyen rendszerek minden nagyobb könyvtárban meghonosodjanak.

Második lépésben az ekként kialakuló hálózat azt adja, aminek jelen pillanatban Németországban, Angliában és bizonyos amerikai hálózatokban vagyunk tanúi. A legtöbb területen nincs 20 éves elmaradásunk; van megfelelő szellemi felkészülés, megvan a hardverfeltétel is, ha bizonyos alapvető dolgok teljesülnek (pl. a világbanki pályázatokból finanszírozni lehet az integrált rendszerek moduljainak a megvásárlását, s ennek alapján megvalósítani a teljes hálózati kapcsolódást).

Olyan felelős testületekre van szükség, amelyek alkalomadtán elképzeléseinket világosan tükröző s egyben reális terveket tudnak benyújtani. Van annak bizonyos realitása, hogy a világbanki hitelek terhére jó néhány könyvtári bizottság integrált rendszermodulokat tud majd beszerezni.

Angol mintára létrejöhetne egy olyan akadémiai rendszer, amelynek a nemzeti könyvtár egyértelműen kapcsolódó része. Az, hogy a nemzeti könyvtár bizonyos szolgáltatásai pénzért vagy díjtalanul lennének-e igénybe vehetők, későbbi tárgyalások kérdése. Nálunk, miután a megyei könyvtárak jelentős része mással nem helyettesíthető intézmény, és többségüknek olyan speciális gyűjteményei is vannak, amelyek az országos információvagyon feltétlen elemei, rendszerünket e könyvtárakkal kiegészíthetőknek véljük.

A megfogalmazandó ajánlások alapelveként mon-

dassék ki az alapról kiinduló építkezés. Ezenfelül szerepeljen bennük

- az IIF működő bizottságaiba való bekapcsolódás követelménye,
- az IIF-ben elérhető szolgáltatásokról tájékoztató anyagok kiadása,
- az egyes könyvtárak pályázatainak összehangolása.

## **Összefoglaló a Kezdeményezés a nemzeti adattárak létrehozására szekció munkájáról (Vezette: Zalainé Kovács Éva)**

A vita végkicsengése ebben a szekcióban is az volt, hogy a meglévő ismereteket, eredményeket figyelembe kell venni. A szekció részint megfogalmazta saját javaslatait a konferencia ajánlásaihoz, részint véleményt mondott a konferencia közreadott ajánlástervezetéről.

A szekció a konferencia ajánlásainak preambulumban kívánja látni azt a gondolatot, hogy az országban várhatóan még ebben az évtizedben kibontakozó gazdasági fellendülés elmozdításában jelentős értékeket hordoznak a tudományos információk, s ezek közvetítésében a 30 egyetemi könyvtárnak a nemzeti könyvtárral és a nyolc országos szakkönyvtárral együtt meghatározó szerepe van. Az országhatáron belül keletkezett és a külföldről bekerülő dokumentumok feltárása, értékelő elemzése és könyvtári kezelése, továbbá a gyors és hatékony szolgáltatások megszervezése tekintetében a fejlett államokban elért színvonalhoz mérve a hazai technikai-technológiai elmaradás számottevő. A tudományos dokumentumok kezelésében és a nemzetközi kapcsolódások kiépítésében meglévő lemaradást a század végéig meg lehet szüntetni, de az ehhez szükséges intézkedések kidolgozását még ebben az évben el kell végezni, végrehajtásukat pedig 1992-ben megkezdeni.

b) meg kell erősíteni, ki kell bővíteni az információs infrastruktúra-fejlesztési program adatátviteli hálózatát, az érdekelt nagykönyvtárak hozzá való csatlakozását meg kell oldani;

c) általánossá kell tenni a nagykönyvtárak elektronikus úton történő külföldi kapcsolódásait.

2. A koncepció kidolgozása és megvalósítása kormányzati felelősséget és költségvetési finanszírozást igényel. E feladat letéteményesei a *Miniszterelnöki Hivatal Tudománypolitikai Titkársága*, a *Művelődési és Közoktatási Minisztérium*, a *Magyar Tudományos Akadémia*, az *Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság*.

3. A szakági információs szolgálat korszerűsítését az egyetemi könyvtárak minden rendelkezésükre álló eszközzel támogatják, különös tekintettel arra, hogy a korábbiakhoz képest országos feladatkörük jelentősen bővülni fog, hasonlóan a fejlett nyugati országok gyakorlatához.

4. A könyvtárakra alapozott országos információs rendszer megvalósítási tervének kidolgozására szakértő bizottságot kell felállítani, amely könyvtári, informatikus, jogász, közgazdász szakértőket tömörítsen. A bizottság feladata: kijelölni az információs rendszer tartalmát képező alapadatbázisokat; javaslatot tenni a hálózaton elérhető egységes, átfogó rendszer kiépítésére az eddig elért eredmények figyelembevételével, és a további fejlesztési irányok kitűzésével; meghatározni az együttműködésben részt vevő körök feladatait.

A szekció a konferencia ajánlásait a nemzeti könyvtárnak, a nyolc országos szakkönyvtárnak, a Művelődési és Közoktatási Minisztériumnak, az egyetemek rektorainak és a rektori konferenciának javasolja megküldeni.

1. Az elmaradás mielőbbi felszámolása érdekében

a) létre kell hozni egy könyvtárakon alapuló országos információs rendszert, ezen belül a számítógéppel és nyomtatott formában kezelhető nemzeti adattárakat,

► egyrészt az országon belül keletkezett dokumentumok,

► másrészt a nagykönyvtárakban kezelt dokumentumok adattárait,

mégpedig a későbbi online elérhetőség igényével;

## A Számítástechnika a magyar egyetemi könyvtárakban '91 konferencia ajánlásai

1. A konferencia szükségesnek és elengedhetetlennek tartja, hogy hazánkban tudományos nagykönyvtárakra alapozott szakirodalmi információs rendszer jöjjön létre. Ennek érdekében
  - ▶ fel kell halmozni a korszerű technikával támogatott és kezelhető, a nemzeti dokumentumtermost és a nagykönyvtárak külföldi állományát egyaránt feltáró adattárakat;
  - ▶ ezek elektronikus eléréséhez – mint az adatátviteli hálózat alapját – meg kell erősíteni és fejleszteni kell az Információs Infrastruktúra Fejlesztési Programot (IIFP), s biztosítani szükséges a rendszerben érdekelt könyvtárak hálózati csatlakozását;
  - ▶ létre kell hozni a nagykönyvtárak belső elektronikus hálózatát;
  - ▶ lehetővé kell tenni, hogy az egyetemi könyvtárak és a nagy tudományos szakkönyvtárak a külföldi elektronikus hálózatok szolgáltatásait igénybe vehessék;
  - ▶ az egyetemi könyvtárak számítógépes és kommunikációs rendszereinek fejlesztésében figyelembe kell venni az egyetemek információtech-

nológiai korszerűsítését szolgáló HUNINET Egyesület ajánlásait;

- ▶ a már több területen meglevő regionális együttműködés eredményeire támaszkodva szorgalmazni kell a további regionális és szakterületi együttműködést;
  - ▶ az egyetemi könyvtárak a nemzeti szakirodalmi információs rendszerben ellátandó feladataik kimunkálására, valamint a rendszerben történő működésük (technikai, gazdasági, jogi) feltételeinek megfogalmazására hozzanak létre szakértői bizottságot;
  - ▶ az egyetemi könyvtárak szakmai képviselőit az összes olyan szervezetben, bizottságban biztosítani szükséges, amely a hazai információs rendszer(ek) ügyeivel szakmai szempontból foglalkozik.
2. A nemzeti tudomány- és információpolitika illetékességébe tartozó nemzeti szakirodalmi információs rendszer koncepciója csak állami felelősségvállalással és költségvetési finanszírozással valósítható meg.

## Derwent-tanfolyam az OMIKK-ban

1991. október 7–8-án a *Danubia Szabadalmi Iroda Kft.* és az *OMIKK* szervezésében Derwent-tanfolyam volt az *OMIKK* épületében, több mint harminc résztvevővel. A Derwent cég részéről *Balvant Patel*, a kelet- és közép-európai piac új referense tartotta meg a tanfolyamot jól érthetően, jól követhetően és élvezetesen.

Az előadó mindhárom olyan szolgáltatórendszer lehetőségeit ismertette, amelyen tőlünk a Derwent adatbázisok elérhetők (Dialog, Orbit, Questel). Az első nap az alaplehetőségek kerültek szóba, a második napon a gyakorlottabb keresők által használható finomabb lehetőségek.

Az egy-két órás, online bemutatóval illusztrált előadások után mindkét napon délelőtti és délutáni egyszerre négy terminálon kaptak a résztvevők lehetőséget a saját kezű gyakorlásra. Bár mindhárom szóba jövő szolgáltatóközpont elérhető volt, és mindegyikhez hozott az előadó kellő számú gyakorló jelszót, az érdeklődés a Dialog rendszerre összpontosult. Egy alkalommal kért néhány résztvevő egy terminálon gyakorlási lehetőséget az Orbitra, a Questel pedig teljesen kívül esett az érdeklődés körén.

Válas György

## CD-ROM bemutató az OMIKK-ban

1991. október 15-én az *OMIKK* CD-ROM bemutatót tartott felhasználói számára. Délelőtti Szántó Péter könyvtárigazgató megnyitója után *Pjeczka Etelka*, *Roboz Péter* és a sorok írója mutatta be az Országos Műszaki Könyvtár hat új CD-ROM szerzeményét (*INIS*, *NTIS*, *Compendex Plus*, *F&S Index Plus Text International*, *Kirk-Othmer Encyclopedia of Chemical Technology*, *Chem-Bank* kibővített változata) a közel száz érdeklődőnek. (78-an kértek tájékoztató szórólapokat.) A délutáni folyamán minden érdeklődő abból kérhetett bemutatót az *OMK* jelenleg 17 kiadványból álló gyűjteményének adatbázisai közül, amelyből kívánt.

A legközelebbi hasonló bemutatóra a könyvtárban a beszerzés alatt álló *MutiPlatter* CD-ROM hálózati rendszer üzembe állítása után kerül sor, várhatóan 1992 elején.

Válas György